

Officials corruption actions prevention measures are studied separately as well issues of their responsibilities in the filed of legal relationship during adoption. Particularly, for instance, illegal preferences for adoption applicants.

УДК 343.211

**В.В. Шаблюстий**

**ПРО ПУБЛІЧНІСТЬ ТА ПРИВАТНІСТЬ  
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ  
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ**

У статті визначається поняття інформаційної безпеки людини у контексті її кримінально-правового забезпечення та наводяться можливі шляхи мінімізації негативного інформаційного впливу на свідомість споживачів продукції засобів масової інформації.

Ключові слова: *інформація, безпека, людина, кримінально-правове забезпечення, засоби масової інформації.*

В статье определяется понятие информационной безопасности человека в контексте ее уголовно-правового обеспечения и приводятся возможные пути минимизации негативного информационного воздействия на сознание потребителей продукции средств массовой информации.

Ключевые слова: *информация, безопасность, человек, уголовно-правовое обеспечение, средства массовой информации.*

In the article are determined notion information security rights in the context of it criminal legal securing and are possible minimization negative information impact on the consciousness of consumers of products media.

Key words: *information, security, people, the criminal law securing, media.*

Поняття безпеки людини з'явилося в нормативно-правових актах різного рівня лише наприкінці ХХ століття. До цього, протягом більше трьохсот років, загальновідомою і прийнятою концепцією була ідея державної безпеки. Держави були вправі, і навіть зобов'язані, захищати свою територіальну цілісність від зовнішніх загроз, і в цих цілях навіть дозволялося вживати особливих заходів, але поняття безпеки не йшло далі кордонів держави.

Не є винятком із загального правила і держава Україна, двадцять перший день народження якої зовсім недавно ми відмітили без особливого пафосу. З 28 червня 1996 року наша країна проголошена соціальною, правовою державою, демократія для якої є єдиним можливим політичним режимом. Вказана дата по праву є державним святом – Днем Конституції України, яка, зокрема, у ч. 1 ст. 17 проголосила, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення

її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; у ч. 2 ст. 34 – кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Наведені положення Основного Закону є загальною правовою основою для розвитку інформаційної сфери України як необхідної умови глобального прогресу людства, оскільки ХХІ століття оголошено епоєю інформаційного суспільства.

Вказані твердження підтверджуються і фахівцями у сфері інформаційного права. Так, О.В. Заєць, зазначає, що сьогодні знову *головний акцент зроблено на захисті державних інтересів, інформаційна ж безпека людини залишається поза увагою, хоча з огляду на прийняття Доктрини інформаційної безпеки України досліджуване питання мало б привертнути додаткову увагу* [1, с. 329].

Інформаційна сфера життєдіяльності суспільства повинна бути максимально захищена всіма можливими засобами, в першу чергу правовими. Здійснення різного роду маніпуляцій з інформацією, що можуть призвести до тяжких наслідків, заборонене Кримінальним кодексом (далі – КК) України, проте пошук оптимальної системи забезпечення інформаційної безпеки є незавершеним.

*Тож метою статті є визначення поняття інформаційної безпеки людини у контексті її кримінально-правового забезпечення та пошук можливих шляхів мінімізації негативного інформаційного впливу на свідомість споживачів продукції засобів масової інформації (далі – ЗМІ).*

Слід зазначити, що досягнення проголошеної мети ґрунтується на працях С.М. Алфьорова, М.І. Бажанова, О.М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, О.І. Бойка, В.І. Борисова, Г.М. Борзенкова, Я.І. Гілінського, С.Ф. Денисова, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, М.В. Карчевського, М.Й. Коржанського, В.М. Куца, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, В.І. Осадчого, М.І. Панова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, А.А. Тер-Акопова, В.П. Тихого, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, С.С. Яценка та ін.

Ведучи мову про інформаційну безпеку людини, слід визначитись її поняттям. Перед цим слід вказати на точку зору В.П. Тихого стосовно того, що безпека не існує сама по собі. Вона виникає від тих або інших предметів, явищ, процесів, діяльності тощо. Безпека, виступаючи формою прояву своєї протилежності, – небезпеки, також окремо від предмета не існує. Безпека – це якість предмета, а не сам предмет, те чим володіє окремий предмет. Тому є не безпека, а предмети, які нею володіють. Лише в результаті відхилення, абстрагування

цієї якості від самого предмета й утворюється поняття, яке розглядається [2, с. 6].

Великий тлумачний словник сучасної української мови термін "безпека" тлумачить як стан, коли кому-, чому-небудь ніхто, ніщо не загрожує [3, с. 43].

Це ж джерело прикметник "інформаційний" ототожнює з терміном "інформація", який, у свою чергу тлумачить як:

2) відомості про які-небудь події, чийсь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось;

3) коротка стаття, допис у газеті, що містить фактичні дані;

4) відомості в будь-якій формі та вигляді, на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відеофільми, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості;

5) відомості, що обробляються в контакті людини з автоматичним пристроєм, автоматичного пристрою з автоматичним пристроєм [3, с. 537].

Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" у ст. 13 інформаційну безпеку визначає як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [4].

А. А. Тер-Акопов інформаційну безпеку *людини* (курсив наш - В.Ш.) розуміє як стан захищеності інформації, що забезпечує життєво важливі інтереси людини (вітальні, фізичні, психологічні, генетичні, репродуктивні, інтелектуальні та духовні) [5, с. 168]. Вказані сім елементів вчений відносить до складових повноцінної життєдіяльності людини: вітальний – представляє фізіологічну життя людини; фізичний – вказує на систематичне здоров'я і свободу фізичного пересування; психічний – відповідальний за нормальне психічне здоров'я; інтелектуальний – дозволяє здійснювати пізнавальну діяльність; генетичний – передавальний здорову спадковість; репродуктивний – як здатність до відтворення родства; духовний – сукупність властивостей і якос-

тей людини, що визначають стратегію його існування як соціального організму [6, с. 10].

М.В. Карчевський, дослідивши на монографічному рівні питання кримінально-правової охорони інформаційної безпеки *держави* (курсив наш – В.Ш.), наводить одне з найзмістовніших визначень інформаційної безпеки – система суспільних відносин щодо забезпечення реалізації інформаційних потреб громадян, суспільства, держави, яка включає: 1) відносини щодо забезпечення доступу до інформаційних ресурсів; відносини щодо формування інформаційного ресурсу; відносини щодо забезпечення функціонування інформаційних технологій як засобів доступу до інформаційного ресурсу та його формування [7, с. 27-28].

Про актуальність та важливість дослідження інформаційної безпеки свідчить аналіз законодавчих та доктринальних її понять, проведений М.В. Карчевським [7, с. 8-28].

Російські фахівці у сфері інформаційної безпеки вказують на те, що в промислово розвинених країнах сьогодні при формування національної політики пріоритет отримують розвиток засобів захисту та забезпечення безпеки інформаційної сфери [8, с. 46].

Разом з тим, інформаційна безпека є важливим чинником безпечності людини, проте не єдиним. Проведене нами дослідження свідчить про або епізодичність, або про відсутність наукових розробок духовної та історичної безпеки людини.

Електронна енциклопедія Wikipedia (Україна) поняття "інформаційна безпека" визначає як стан інформації, в якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації [9].

Не може не звернути на себе увагу той факт, що фахівці у сфері телекомунікаційних послуг, визначаючи загальне поняття інформаційної безпеки, поділяють її на три загальних види: інформаційна безпека особи, суспільства та держави.

Так, Г.М. Сашук вважає, що інформаційна безпека особистості – стан її захищеності, різноманітних соціальних груп та об'єднань людей від впливів, здатних проти їхньої волі та бажання змінювати психічні стани і психологічні характеристики людини, модифікувати її поведінку та обмежувати свободу вибору [10, с. 16].

На думку В.М. Петрика, інформаційна безпека особи – це стан захищеності психіки та здоров'я людини від деструктивного інформаційного впливу, який призводить до неадекватного сприйняття нею дійсності та (або) погіршення її фізичного стану [11, с. 163].

Одразу ж виникає питання стосовно виключної залежності інформаційної безпеки та психічного здоров'я людини. Такі визначення не можуть бути визнані оптимальними через неврахування у них інших сторін діяльності людини, без яких як про її інформаційну безпеку, так і вцілому про безпеку людини, вести мову не варто.

Вважаємо, що поняття інформаційної безпеки людини найповніше визначено А.А. Тер-Акоповим, тому його слід взяти за основу. Разом з тим, М.В. Карчевський у своїй праці зацентрував увагу на інформаційній безпеці держави як передумови безперешкодної реалізації прав і свобод людини і громадянина. Тому висновки вченого слід визнати такими, які можуть якісно вплинути на кримінально-правове забезпечення інформаційної безпеки людини.

Далі пропонуємо зосередити увагу на *пошуку можливих шляхів мінімізації негативного інформаційного впливу на свідомість споживачів продукції ЗМІ.*

С.Ф. Денисов та О.І. Напиратьська слушно вказують на те, що зловживання свободою інформації у сфері масових комунікацій мають високий рівень суспільної небезпеки через їх спроможність проникати у масову свідомість, формувати негативні правові установки індивідів. Засоби масової комунікації створюють характерні для сучасної масової культури особистісні приклади та норми поведінки, які проєктуються на молодіжну субкультуру і привласнюються молодими людьми, впливають на їх ціннісні орієнтації й поведінку. Найбільш беззахисними перед таким впливом виявляються неповнолітні та молодь. Недооцінювання ролі інформаційно-телекомунікаційної системи у суспільстві зумовлює її дисфункціональні, криміногенні й навіть кримінальні ефекти [12, с. 5].

І.М. Парфенюк зазначає, що *ЗМІ генерують громадську думку, надають чи замовчують інформацію. Інтернет, як засіб інформації та комунікації, стаючи доступним, все більше впливає на формування точки зору людини з того чи іншого питання. Специфіка Інтернету в тому, що він урівнює шанси багатих і бідних в доступі до інформаційних ресурсів* [13].

Про невтішні наслідки таких висновків вчених свідчать далеко непоодинокі приклади. Так, зокрема, 07 листопада 2012 року в Північному Медведкові, Росія, 29-річний юрист Дмитро Виноградов влаштував бійню на складі аптеки "Рігла". З семи жертв вижили лише дві люди. Перед цим, Дмитро Виноградов, якого вже охрестили "російськими брейвіком", розмістив маніфест на своїй сторінці в соцмережі "В контакті", де написав, що вважає людей "макроаналогом ракової пух-

лини організму", "копією системи функціонування співтовариства ракових кліток". Він також написав про те, що "війна як форма виразу природної конкуренції сил завжди була одним з головних регуляторів чисельності форм життя, основним методом природного відбору". ... Маніфест був розміщений в 4:56 ранку. Через декілька годин він відправився виконувати свою обіцянку [14].

Після цього випадку чи не вперше у країнах пострадянського простору всерйоз заговорили про необхідність моніторингу Інтернет простору відповідними фахівцями правоохоронних органів. Більш того, підірнутям до активних дій у наведеному прикладі стала залежність від жорстоких комп'ютерних ігор. У зв'язку із цим виявилось, що фактично безконтрольний в Україні є процес розповсюдження та використання комп'ютерних ігор особами у віці до 18-ти років.

Стже, інформаційна безпека людини в Україні напряду залежить від її нормативно-правового забезпечення. Спочатку слід запровадити певні відповідні запобіжні заходи, а потім обов'язково слідкувати за їх належним виконанням. Проте вже сьогодні назріла нагальна потреба в обговоренні питань, пов'язаних із цензурою продукції ЗМІ з метою мінімізації негативного впливу на споживачів їх продукції.

Здійснюючи таку діяльність, слід завжди пам'ятати вказівку М.І. Панова та В.П. Тихого на те, що з метою збереження безпеки людей держава не має права звертатися до засобів, які загрожують їх свободі. Рівень безпеки людини повинен бути щонайменше таким, щоб у суспільстві була створена атмосфера миру та спокою, щоб кожний був впевнений у тому, що його правам і свободам, життю і здоров'ю, честі і гідності, свободі і власності не загрожує небезпека, що він надійно захищений державою і суспільством [15, с. 61].

На наше суб'єктивне переконання, людина як найвища соціальна цінність в державі повинна бути відправною точкою будь-якого виду суспільної діяльності - ця діяльність має забезпечувати, сприяти покращенню існування людини в Україні. Саме з цих позицій треба вести мову про інформаційну безпеку людини, а не інформаційну безпеку держави. В сучасному розвиненому суспільстві із справжнім громадянським суспільством пріоритетними слід вважати галузі права, що регулюють приватні взаємини між людьми. Публічні відносини також не слід не вдосконалювати чи применшувати їх значення, проте приватність має стояти вище публічності.

### Використана література:

1. Заєць О.В. Новітні інформаційні технології як загроза інформаційній безпеці особи / О.В. Заєць // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 329–333 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12zovibo.pdf>.
2. Тихий В.П. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасности обращения с общепаспортными предметами: учеб пособие / В. П. Тихий. – К. : УМКВО, 1989. – 160 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
4. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – ст. 102.
5. Тер-Акопов А. А. Безопасность человека: теоретические основы социально-проаовой концепции / А. А. Тер-Акопов, Междунар. независимый экол.-политолог. ун-т (МНЭПУ). – М. : Изд-во МНЭПУ, 1998. – 196 с.
6. Нравственность и право : сборник избранных научных статей профессора А. А. Тер-Акопова (1940-2003) // Российский военно-правовой сборник. – 2005. – № 6. – 60 с.
7. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України : монографія / М.В. Карчевський; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. –Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – 528 с.
8. Государственная тайна и её защита в Российской Федерации : учебное пособие / под общ. ред. М. А. Вуса и А. В. Федорова. – 3-е изд., испр. и доп. ; предисловие Р. М. Юсупова ; предисловие ко 2-му изданию Н. М. Кропачёва, Н. А. Сидорой. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2007. – 752 с.
9. Інформаційна безпека – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/%B2%ED%F4%EE%F0%EC%E0%F6%B3%E9%ED%E0%E1%E5%E7%EF%E5%EA%E0#cite\\_note-D0.B91-3](http://uk.wikipedia.org/wiki/%B2%ED%F4%EE%F0%EC%E0%F6%B3%E9%ED%E0%E1%E5%E7%EF%E5%EA%E0#cite_note-D0.B91-3).
10. Сашук Г. М. Безпекові виміри телепростору : монографія / Г.М. Сашук. – К. : Грамота, 2007. – 136 с.
11. Петрик В. М. Щодо визначення інформаційної безпеки та її різновидів / В. М. Петрик // Форми та методи забезпечення інформаційної безпеки держави : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13 березня 2008 р.). – К. : Видавець Захаренко В. О., 2008. – С. 160-164.
12. Денисов С. Ф. Формування злочинної поведінки молоді через засоби масово комунікації : монографія / С. Ф. Денисов, О. І. Напиральська. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – 232 с.
13. Парфенюк І. Україні потрібна інформаційна зброя / І. Парфенюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodnapravda.com.ua/politics/4a9eaa62155bf>.

14. В России 29-летний юрист из ревности расстрелял 7 человек [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://thekievtimes.org/incident/9693-v-rossii-29-letniy-yurist-iz-revnosti-rasstrelial-7-chelovek.html>.

15. Тихий В. Право людини на безпеку (конституційно-правовий вимір) / В. Тихий, М. Панов // Вісник Конституційного Суду України. - № 6. - 2000. - С. 57- 61.

УДК 341.4:343.2(477)

О.В. Шамара

### **ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Досліджено правові передумови криміналізації апартеїду, як один із шляхів до уніфікації кримінального законодавства України з міжнародними нормативно-правовими актами в рамках виконання зобов'язань взятих Україною на підставі їх ратифікації.

Ключові слова: *апартеїд, конвенції, міжнародні договори, кримінальне законодавство, Кримінальний кодекс України, ратифікація.*

Исследованы правовые предпосылки криминализации апартеида, как одного из путей к унификации уголовного законодательства Украины с международными нормативно-правовыми актами в рамках исполнения обязательств взятых Украиной на основании их ратификации.

Ключевые слова: *апартеид, конвенции, международные договора, уголовное законодательство, Уголовный кодекс Украины, ратификация.*

Legal pre-conditions of criminalization of apartheid are explored, as one of ways to standardization of criminal statute of Ukraine with international normatively-legal acts within the framework of execution of obligations taken Ukraine on the basis of their ratification.

Key words: *apartheid, conventions, international agreements, criminal statute, Criminal code of Ukraine, ratification.*

**Постановка проблеми.** Відповідно до ч.1 ст.3 КК України законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права. У ст.9 Конституції України також зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Саме це спричинило появу у КК України (2001р.) самостійного розділу XX "Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку". Проте, чи